Europos tyrimo orderis, savitarpio teisinė pagalba ir jungtinės tyrimų grupės

Europos tyrimo orderis, savitarpio teisinė pagalba ir jungtinės tyrimų grupės

Šiame skyriuje apžvelgiamos ES teisės nuostatos dėl įrodymų rinkimo, savitarpio teisinės pagalbos teikimo ir jungtinių tyrimo grupių (JTG) steigimo tarpvalstybinėse bylose.

Bendroji informacija

ES panaikinus sienų kontrolę, jos piliečiams daug lengviau keliauti, tačiau nusikaltėliams taip pat lengviau veikti tarpvalstybiniu mastu.

Todėl labai svarbu, kad ES šalys veiksmingai bendradarbiautų rinkdamos įrodymus baudžiamosiose bylose.

Įrodymų rinkimas baudžiamojoje byloje

Europos tyrimo orderis

Europos tyrimo orderis yra vienos iš ES šalių teisminės institucijos priimtas arba patvirtintas sprendimas, kuriuo nurodoma kitoje ES šalyje imtis tyrimo priemonių, kad būtų surinkti įrodymai baudžiamojoje byloje.

Direktyva dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose priimta 2014 m. balandžio 3 d., ir ES šalys iki 2017 m. gegužės 22 d. turėjo perkelti ją į savo nacionalines teisės sistemas. Šis teisės aktas nėra privalomas Danijai ir Airijai.

Europos tyrimo orderis grindžiamas abipusiu pripažinimu – tai reiškia, kad vykdančioji institucija privalo pripažinti kitos šalies prašymą ir užtikrinti jo vykdymą. Jis turi būti vykdomas tokiu pačiu būdu ir tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir tuo atveju, jei atitinkamą tyrimo priemonę būtų paskyrusi vykdančiosios šalies institucija. Europos tyrimo orderis gali būti išduotas ir siekiant gauti jau turimus įrodymus.

Direktyva sukurta bendra visapusiška įrodymų rinkimo sistema. Pavyzdžiui, galimos tokios tyrimo priemonės kaip liudytojų apklausa, telefono pokalbių pasiklausymas, slaptieji tyrimai ar informacijos apie bankines operacijas rinkimas.

Prašančiosios šalies institucijos Europos tyrimo orderį gali naudoti, kai tyrimo priemonė yra

būtina,

proporcinga ir

panašiais atvejais gali būti taikoma pagal nacionalinę teisę.

Europos tyrimo orderis išduodamas naudojant standartinę formą, išverstas į vykdančiosios ES šalies valstybinę kalbą arba bet kurią kitą tos šalies nurodytą kalbą.

Pagal šią direktyvą tyrimo priemonės vykdančiojoje ES šalyje turi būti pritaikytos taip pat greitai ir tokia pačia pirmumo tvarka, kaip panašiose nacionalinėse bylose.

Direktyvoje taip pat nustatyti terminai (sprendimas prašymą priimti ir vykdyti turi būti priimtas ne vėliau kaip per **30 dienų**, ir prašymas turi būti veiksmingai įvykdytas per **90 dienų nuo pirmiau minėto sprendimo priėmimo**).

Tam tikrais pagrindais ES šalys gali atsisakyti patenkinti prašymą. Toliau išvardyti bendri atsisakymo pagrindai taikytini visoms priemonėms:

imunitetas, privilegija arba taisyklės, kuriomis apribojama baudžiamoji atsakomybė spaudos laisvės srityje;

žala pagrindiniams nacionalinio saugumo interesams;

ne baudžiamosios teisenos procedūros;

ne bis in idem principas;

ekstrateritorialumas kartu su dvigubo baudžiamumo sąlyga;

nederėjimas su įsipareigojimais pagrindinių teisių srityje.

Yra papildomų atsisakymo pagrindų, taikytinų tam tikroms priemonėms:

dvigubo baudžiamumo sąlygos netenkinimas (išskyrus konkrečiai nustatytus sunkius nusikaltimus)

galimybės įvykdyti priemonę nebuvimas (jei panašiose nacionalinėse bylose tokia tyrimo priemonė nenumatyta arba netaikoma ir nėra alternatyvos).

Elektroniniai įrodymai

Baudžiamosiose bylose renkant elektroninius įrodymus (e. įrodymus), pavyzdžiui, informaciją apie e. pašto paskyros turėtoją arba „Facebook Messenger“ pranešimų siuntimo laiką ir turinį, dažnai kyla tarpvalstybinių klausimų, nes reikiami duomenys arba paslaugų teikėjai gali būti kitoje ES šalyje ar bet kurioje pasaulio vietoje.

Tokiomis aplinkybėmis tradicinės teisminio bendradarbiavimo priemonės yra pernelyg lėtos. 2018 m. balandžio 17 d. Europos Komisija pasiūlė naujas taisykles — reglamentą ir direktyvą, kuriais teisėsaugos ir teisminėms institucijoms sudaromos sąlygos lengviau ir greičiau gauti elektroninius įrodymus, reikalingus vykdant baudžiamuosius tyrimus ir patraukiant nusikaltėlius ir teroristus baudžiamojon atsakomybėn.

Savitarpio teisinė pagalba

Tokios pagalbos teisinis pagrindas nustatytas 2000 m. gegužės 29 d.

Konvencijoje dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose ir jos 2001 m. spalio 16 d. protokole.

Pagrindinis Konvencijos tikslas – gerinti teisminį bendradarbiavimą plėtojant ir modernizuojant galiojančias savitarpio pagalbos nuostatas. Visų pirma Konvencija buvo papildytos (ir sudarytos palankesnės taikymo sąlygos ES šalių tarpusavio santykiuose) šios nuostatos:

1959 m. balandžio 20 d. Europos Tarybos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose ir jos 1978 m. kovo 17 d. papildomas protokolas;

1990 m. birželio 19 d. Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo nuostatos dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose.

Pagal konvenciją prašančioji institucija gali kreiptis tiesiogiai į vykdančiąją instituciją.

Išskyrus atvejus, kai vykdančioji institucija turi pagrindą prašymą atmesti, prašymas turi būti įvykdytas kuo greičiau, jei įmanoma – per prašančiosios institucijos nurodytą terminą.

Iki 2017 m. gegužės 22 d. Konvencija buvo pagrindinė įrodymų rinkimo ES priemonė. Nuo tos dienos atitinkamas Konvencijos ir Protokolo nuostatas pakeitė Europos tyrimo orderio direktyva (toms ES šalims, kurioms ši direktyva privaloma). Konvencija ir Protokolas išlieka labai svarbūs toms šalims taikant tam tikras nuostatas (pvz., dėl jungtinių tyrimo grupių), kurios Direktyva nebuvo pakeistos, taip pat ES šalims, kurioms Direktyva nėra privaloma. Daugiau informacijos apie Konvencijos ratifikavimą ir Protokolo ratifikavimą.

Jungtinės tyrimo grupės

Jungtinė tyrimo grupė (JTG) – tai kelių valstybių teisėjų, prokurorų ir teisėsaugos institucijų atstovų grupė, rašytiniu susitarimu įsteigta ribotam laikotarpiui ir konkrečiu tikslu siekiant atlikti baudžiamąjį tyrimą vienoje ar keliose susijusiose valstybėse. Galimybė valstybėms narėms steigti jungtines tyrimo grupes ES

teisinėje sistemoje numatyta Konvencijos dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose 13 straipsnyje ir Tarybos pamatiniame sprendime 2002/465/TVR dėl jungtinių tyrimo grupių.

Daugiau informacijos

JTG

Paskutinis naujinimas: 25/11/2019

Šį puslapį tvarko Europos Komisija. Šiame tinklalapyje pateikta informacija nebūtinai atitinka Europos Komisijos oficialią poziciją. Europos Komisija neprisiima atsakomybės ar įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą informaciją arba duomenis. Informacija apie ES tinklalapių autorių teises pateikiama teisiniame pranešime.